

عوامل موثر در کاهش جمعیت کیفری

علی حسوندد رئیس زندان مرکزی همدان

مقدمه:

فقر فرهنگی، فقر اقتصادی، فقدان اشتغال، وجود تورم، کمبود مراکز فرهنگی و ورزشی، کمبود مراکز آموزشی، ناآشنایی اکثریت جامعه از قوانین و مقررات، کمبود امکانات یا ضعف دستگاه‌های نظارتی و بازدارنده، مهاجرت بی‌رویه روستاییان به شهرها و نظایر آن‌ها که به طور معمول نقش اصلی و محوری در افزایش بزه و جمعیت کیفری دارند، ولی با عنایت به این که قبل از ورود به مراکز قضایی و زندان اثرگذار می‌باشند، لذا پرداختن به آن در این مقوله نمی‌گنجد و به همین بسنده می‌شود. چرا که رفع این مشکلات شاید از وظایف مسئولان و مدیران کلان نظام باشد لذا در این جا به اختصار به بعضی از عواملی که در کاهش جمعیت کیفری موثراند اشاره می‌شود.

۱. استفاده از مجازات‌های جایگزین حبس، یعنی، هر کیفر دیگری که دادرسان آن را به جای حبس اعمال کنند.
۲. تغییر و اصلاح بعضی از مواد قانونی مثل استفاده از ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی به جای سپری شدن یک دوم حبس، یک‌سوم مدت سپری‌شده ملاک نظر قرار داده شود، هر چند این امر مستلزم کارشناسی، تایید و تصویب قانونی جدید می‌باشد، اما، در هر زمان تصویب آن نقش موثر دارد.
۳. تعدیل بعضی از جرایم در جهت کاهش عنوان‌های مجرمانه

زندان در وضعیت معمولی و عادی زیاد توجه عموم را به خود جلب نمی‌کند اما سیاستمداران و رسانه‌های گروهی و عامه مردم فقط هنگامی وجود زندان را احساس می‌کنند که چیزی از مسیر عادی خود خارج شود، می‌دانیم که، هر ساله قانون‌گذار با جرم انگاشتن پاره‌ای از رفتارها یا ترک رفتارها و تعیین مجازات برای نقض این بایدها و نبایدها بر تابعان حقوق جزا می‌افزاید و دادرسان محاکم نیز، ناگزیر در صورت رویارویی با نقض این گونه موارد مکلف به صدور رای و اغلب مجازات حبس هستند. از طرف دیگر زندانی کردن افراد باعث بروز بحران کمی یعنی افزایش جمعیت زندانیان شده است، به طوری که، این مهم سبب شده است که زندان در عمل دیگر آنچه را که مدعی آن است (اصلاح و تربیت و بازگشت زندانی به جامعه) که در اساس زندان به منظور همین امر ایجاد شده است ارایه ندهد، در حال حاضر یکی از دغدغه‌های مهم مسئولان کشور خاصه ریاست محترم قوه قضاییه تراکم بیش از حد زندانیان و آمار رو به افزایش ورودی‌ها به زندان می‌باشد، به همین دلیل کاهش جمعیت کیفری از اهمیت خاص و فوق‌العاده‌ای برخوردار است که نیازمند اتخاذ راه‌کارهای مناسب در جهت این کاهش می‌باشد، صرفنظر از مشکلات کلانی مانند

که حبس در پی دارند.

۴. توجه و اعتقاد قاضی به اصل براءت، قبل از ورود به داوری و دادرسی.

۵. توجه و اعتقاد قاضی به اصل تفسیر قانون به نفع متهم، یعنی، اینکه قاضی رسیدگی کننده پرونده، در تمام مراحل رسیدگی، نفع متهم را در نظر بگیرد.

۶. عنایت و اعتقاد قضاة به اصل شخصی بودن جرم، به عنوان مثال اگر در یک منزل مسکونی مواد مخدر کشف شد نظر بر دستگیری متهم اصلی باشد نه اکثر اعضای خانواده

۷. ملاک قرار دادن رضایت شاکیان و آزادی متهمان و مجرمان توسط قضاة یعنی، به محض رضایت شاکی قاضی نهایت تحقیقات قانونی را در بعد عمومی جرم و مجازات در نظر بگیرد.

۸. اهمیت و به کارگیری اصل میانجیگری و سازش از هر طریق ممکن، یعنی به محض سازش دو طرف، آزادی زندانی محقق شود.

۹. پرهیز جدی از اصل انتقام جویی یعنی قضاة عادلانه قضاوت کنند و سعی و تلاش آنان در جهت صلح و سازش دو طرف دعوا در مراحل رسیدگی به پرونده باشد به عبارت دیگر سعی شود که، دو طرف دعوا اصل انتقام جویی را کنار گذاشته و به سوی صلح و سازش ارشاد و راهنمایی شوند.

۱۰. تعامل و دیدگاه دادرسان و قضاة نسبت به زندان و مسئولان آن مثبت باشد، به عبارت دیگر نظرهای مسئولان زندانها در آزادی زندانیان درخور اعتماد و مورد قبول محاکم قرار گیرد.

۱۱. استناد و استفاده مراجع قضایی از بیانیه‌های حقوق بشر در مواقعی که اعمال قوانین داخلی موجبات مساعدت به متهم را مشکل ساخته و دادرسان در جهت اعمال تشخیص در مضیقه باشند به طوری که در آزادی زندانی موثر باشد، به عبارت دیگر به عنوان مستندات و ادله و قوانین کمکی به کارگیری شوند.

۱۲. اعمال حبس‌های تعلق ساده و مراقبتی توسط قضاة شریف

۱۳. صدور قرارهای وثیقه و وجه ضمان در حد توان متهمان. یعنی قاضی رسیدگی کننده به پرونده، وثیقه‌ای را در نظر بگیرد که متهم توان تودیع آن را داشته باشد. به عبارت دیگر رسیدگی به وضعیت زندانیان تحت قرار و بلا تکلیف جهت روشن شدن وضعیت حبس یا آزادی و رعایت اصل تناسب در صدور قرارهای قانونی

۱۴. اخذ وثیقه و کفیل برای قرارهای وثیقه، کفالت، وجه ضمان و سایر تضمین‌ها در کوتاه‌ترین وقت ممکن توسط دادرسان

رسیدگی کننده به پرونده

۱۵. محاکمه متهمان در سریع‌ترین وقت ممکن از طریق مراجع قضایی صورت پذیرد.

۱۶. استفاده و به کارگیری قضاة از قراردایی همچون التزام، قول شرف، خارج نشدن برای متهمان این نوع قرارها که موقعیت اجرای این قرارها را داشته باشد.

۱۷. استفاده قضاة از احکامی مثل تبعید و شلاق به جای حبس

۱۸. استفاده قضاة از احکام جزای نقدی به طوری که جزای نقدی در حد قدرت اقتصادی و استطاعت مالی محکوم علیه باشد.

۱۹. در صورت امکان پرهیز قضاة از صدور قرارهای بازداشت موقت و در صورت صدور قرار مربوط در سریع‌ترین وقت ممکن فک شود.

۲۰. صدور احکامی چون انجام کار عام‌المنفعه، حبس خانگی، حبس در مراکز بازپروری و اماکنی مانند مراکز آموزشی و اماکن و فضاهای باز به غیر از زندان

۲۱. بازداشت زندانیان به طور حتم باید براساس دستور دادگاه صالح و پس از جمع‌آوری اطلاعات کافی در مورد متهم صورت پذیرد.

۲۲. بازداشت زندانی و تحویل او به زندان باید به عنوان آخرین راه‌حل و برای کوتاه‌ترین مدت ممکن به کار گرفته شود.

۲۳. به هنگام تصمیم‌گیری محاکم برای اعمال کیفر آخرین حبس، حبسی در نظر گرفته شود که، متناسب با نوع جرم باشد،

به عبارت دیگر سعی شود حبس‌های کوتاه‌مدت و همیشه حداقل مجازات حبس در نظر گرفته شود.

۲۴. در حد امکان دادرسان سعی کنند از احکامی چون جبران خسارت، ترک فعلی که به وسیله آن، شخص مرتکب جرم شده، به طور محدود (مانند ممنوعیت رانندگی پس از تصادف در مدت معین یا احکامی مانند محرومیت از بعضی خدمات و امکانات مانند استفاده نکردن از سینما و نظایر آن). به عبارت دیگر استفاده محاکم از محرومیت‌های اجتماعی به عنوان اقدامات تامینی به جای مجازات حبس

۲۵. در حد امکان قضاة شخصاً مجوز اخذ و بازداشت وثیقه تا مبلغ معینی را داشته باشند یعنی در مواقع ضروری و لازم نیاز به استعلام از کارشناسان ثبت نباشد. چرا که در تسریع آزادی زندانی نقش بسزایی دارد.

۲۶. استفاده از وکلا و مشاوران حقوقی در دادرها قبل از

■ هر ساله قانون‌گذار با جرم انکاشتن پاره‌ای از رفتارها یا ترک رفتارها و تعیین مجازات برای نقض این بایدها و نبایدها بر تابعان حقوق جزا می‌افزاید و دادرسان محاکم نیز، ناگزیر در صورت رویارویی با نقض این گونه موارد مکلف به صدور رای و اغلب مجازات حبس هستند. از طرف دیگر زندانی کردن افراد باعث بروز بحران کمی یعنی افزایش جمعیت زندانیان شده است

۴۲. پرداخت وام‌های اشتغال‌زایی و ایجاد اشتغال و

حرفه‌آموزی برای زندانیان و

همچنین تقویت ادارات مراقبت

بعداز خروج

۴۳. راه‌اندازی و تقویت

ستاده‌های دیه و توجه خاص

به کمک خیران به منظور پرداخت

دیه محکومان

۴۴. استفاده از روان‌شناسان

تربیتی برای اصلاح رفتار زندانیان

و بازنگشتن مجدد آنان به زندان

۴۵. استفاده از مربیان آموزشی

به منظور آموزش مهارت‌های

اساسی زندگی به زندانیان به خاطر

بازنگشتن مجدد آنان به زندان

۴۶. استفاده از کارشناسان

فرهنگی به انگیزه آموزش‌های اعتقادی و فرهنگی و پخش

فیلم‌های آموزنده به منظور آگاهی و بازنگشتن زندانیان به زندان

۴۷. در صورت امکان قانون یا آیین‌نامه‌ای از طریق مسئولان

ذریط تصویب شود تا کلیه‌ی وسایط نقلیه به طور اجباری بیمه

شوند، زیرا بیمه‌ی خودرو و پرداخت دیه و خسارت از طریق بیمه

در کاهش ورودی، نقش بسزایی دارد.

۴۸. ارتباط زندانیان با دنیای خارج از زندان مانند استفاده از

ملاقات و تلفن و غیره به منظور ارتباط با خانواده و به احتمال

جلب رضایت شاکیان

۴۹. اصلاح ماده‌ی ۲ قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های

مالی و آیین‌نامه اجرای آن برای جلوگیری از محبوس شدن

محکومیت‌های مالی که آمار زیادی از محبوسان زندان‌ها را

تشکیل می‌دهند.

۵۰. اعطای مرخصی‌های ادامه‌دار به زندانیان با در نظر گرفتن

تضمین‌هایی در حد توان محکومان

۵۱. در نظر گرفتن ظرفیت اسمی سالانه‌ی زندان‌های هر

حوزه‌ی قضایی توسط قضات آن حوزه در تجویز مجازات حبس

۵۲. بسیج کلیه‌ی نیروها و امکانات در زندان‌ها و دادسراها

به منظور افزایش خروجی‌ها از زندان و کاهش ورودی‌ها به

زندان.

۵۳. در نهایت قبول جرم‌زدایی و کیفرزدایی از قوانین کیفری

در پیشگیری از جرم یک اصل موثر در کاهش جمعیت کیفری از

طرف قانون‌گذار و محاکم قضایی به عنوان استفاده‌کنندگان از

قانون.

مراحل دادرسی و در درون زندان‌ها به انگیزه‌ی کمک و مشاوره

حقوقی به زندانیان در بالا بردن سطح آگاهی آنان و همچنین

تسهیل در دسترسی وکلا و مشاوران به پرونده‌ی متهمان

۲۷. حضور و نظارت بیش از پیش قضات ناظر بر زندان در

زندان‌ها و انعکاس مشکلات قضایی زندانیان به سایر همکاران

قضایی و در حد امکان حضور سایر قضات و دادرسان در زندان‌ها

به انگیزه‌ی رسیدگی به پرونده‌ی قضایی زندانیان شعبه مربوط

۲۸. به کارگیری راهبردها و راهنمایی‌های لازم برای ارایه‌ی

راهکارهای مناسب برای رسیدگی پرونده‌ها توسط قضات و محاکم

۲۹. رعایت کلیه بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌هایی که در کاهش

جمعیت کیفری موثر هستند، توسط قضات و مسئولان زندان‌ها

۳۰. ایفای نقش رسانه‌های گروهی در آگاه‌سازی جامعه

به منظور بالا بردن فرهنگ حقوقی مردم و آشنایی آنان با قوانین،

به خصوص قوانین کیفری که تاثیر زیادی در کاهش آمار بزهکاران

به طور عام و زندانیان به طور خاص خواهد داشت.

۳۱. اعلام اسامی افراد بازداشت‌شده به محاکم قضایی مربوط

به صورت دائمی و پی‌درپی

۳۲. محاکم محترم قضایی (اجرای احکام) در حد امکان سعی

کنند که جرایم نقدی را تقسیط کنند.

۳۳. قبول دادخواست‌های اعسار محکومان از طریق قضات و

رسیدگی به آن به صورت خارج از نوبت

۳۴. استقرار کارشناسان ثبت اسناد در دادسراها به جهت

تسریع در ارزیابی وثیقه‌ها برای تودیع

۳۵. اعطای انواع عفو به محکومان واجد شرایط در مواقع مقرر

به خصوص اعطای آزادی مشروط و ملاک قرار دادن حال کنونی

افراد در اعطای عفو

۳۶. آموزش قضات و کارشناسان دادسراها و زندان‌ها می‌تواند

در کاهش جمعیت کیفری نقش موثری داشته باشد.

۳۷. سازماندهی، ساماندهی و تقویت شوراهای حل اختلاف در

کلیه‌ی مناطق بر اساس شرح وظایف به منظور رسیدگی به دعاوی

کوچک‌تر در غالب احکامی چون صلح و سازش، تقویت واحدهای

مددکاری در زندان‌ها و دادسراها به انگیزه‌ی رسیدگی

به مشکلات زندانیان به خصوص مشکلات قضایی آنان.

۳۸. سازماندهی و ساماندهی بسیج مقاومت، ستادهای امر

به‌معروف، ستاد حفاظت اجتماعی و ناصحان در مناطق استان.

۳۹. اصلاح آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها. مثال: مواد

۲۱۴ و ۲۱۵

۴۰. ضبط و مصادره‌ی اموالی که به صورت مجرمانه به دست

آمده‌اند، به جای حبس که علاوه بر کیفر حبس در برخی از

جرایم به عنوان مجازات تکمیلی تجویز می‌شود.

۴۱. استفاده به موقع از ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی به‌عنوان

■ در حال حاضر یکی از

دغدغه‌های مهم مسئولان

کشور خاصه ریاست محترم

قوه قضائیه تراکم بیش از

حد زندانیان و آمار رو به

افزایش ورودی‌ها به زندان

می‌باشد، به همین دلیل

کاهش جمعیت کیفری از

اهمیت خاص و

فوق‌العاده‌ای برخوردار

است که نیازمند اتخاذ

راهکارهای مناسب در جهت

این کاهش می‌باشد

آسیب‌شناسی شهر سنندج

اشاره

پژوهش حاضر توسط سازمان بهزیستی استان کردستان با همکاری اداره کل زندان‌های کردستان انجام شده است که خلاصه‌ای از آن توسط کارشناسان اداره‌ی پژوهش تهیه و برای اطلاع خوانندگان محترم تقدیم می‌گردد.

مجریان: جمال محمدزاده - عبدالباقی روشنی
تهیه و تنظیم: اداره پژوهش

هدف تحقیق

هدف‌های کلی:

هدف کلی و عام این تحقیق شناسایی مناطقی است که آسیب‌پذیر و شیوع آسیب‌های اجتماعی در شهر سنندج می‌باشد.

هدف‌های جزئی:

- بررسی ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی افراد آسیب‌دیده

یا مجرم

- بررسی پراکندگی آسیب‌ها در مناطق مختلف شهر و آگاهی

از آن

- بررسی ویژگی‌های مناطقی که آسیب‌پذیر (به تفکیک ساخت

جمعیتی، فرهنگی، مورفولوژیکی)

سئوال‌های تحقیق

هر پژوهش روشمندی، در پی آن است که، به سئوال‌هایی پاسخ دهد. محقق سعی می‌کند، که با ارایه‌ی سئوال یا سئوالاتی در ابتدای تحقیق ساخت کلی تحقیق را سازمان دهد؛ در این پژوهش سعی بر آن است که با طرح سئوال اصلی جهت کار را مشخص کنیم. ما در این تحقیق به دنبال این سئوال هستیم که مناطقی آسیب‌پذیر و میزان پراکندگی آسیب‌ها در شهر سنندج به چه صورت است.

سئوال‌های دیگری نیز در ارتباط با این پژوهش مطرح است،

عنوان این سئوال‌ات:

۱- ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی مجرمان یا افراد

آسیب‌دیده چگونه است؟

۲- پراکندگی و مناطق محل سکونت افراد مجرم و آسیب‌دیده

به چه صورت است؟

۳- ویژگی‌های مناطقی که آسیب‌پذیر (به تفکیک ساخت جمعیت،

ساخت فرهنگی و مورفولوژیکی و غیره) به چه شکلی است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی بوده و در پی پاسخ به سئوال‌های تحقیق است. جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر کلیه‌ی پرونده‌های موجود مجرمان و افراد آسیب‌دیده در مراکز مختلف سازمان بهزیستی، شعبه‌های دادگستری و سازمان زندان‌های شهرستان سنندج در سال ۸۱ می‌باشد.

مقدمه

تا اوایل دهه‌ی ۱۹۷۰ به مدت ۵۰ سال جامعه‌شناسی مسایل اجتماعی در جستجوی علل اساسی فهرستی طولانی از رنج‌ها و نیازهای انسانی و مشکلات و نارسایی‌هایی بود که، برای جامعه مضر و مخرب و برای اصول اخلاقی متعارف اهانت‌آمیز تشخیص داده می‌شد. از آن زمان به بعد یک سری سئوال‌های جدید مطرح شد که، نقطه‌ی عطفی در مطالعات اجتماعی بوده و وجود مستقل‌تری به آن می‌داد. این سئوال‌ها با توجه به این نکته که بسیاری از رفتارهای مساله‌انگیز در زمان‌های مختلف به طرق گوناگون تعریف شده‌اند، آغاز شد. جامعه‌شناسی نوین مسایل اجتماعی سعی می‌کند توصیف و تشریح کند که چگونه تعریف‌های جدید مسایل اجتماعی پدید می‌آیند، چگونه افراد یا تشکیلات اجتماعی مساله‌دار مشخص می‌شوند و چگونه موسساتی برای برخورد با آن‌ها به وجود می‌آیند.

مسایل اجتماعی جامعه پدیده‌هایی هستند که، در سیر تحولات اجتماعی بر سر راه توسعه قرار می‌گیرند و مانع تحقق هدف‌ها و تهدیدکننده‌ی ارزش‌های جامعه محسوب می‌شوند. دامنه‌ی مسایل اجتماعی بسیار گسترده است و فقر، جنایت و

بزهکاری و انحراف و تبعیض و فحشا و اعتیاد تا فساد و ارتشا و تورم و ... را در برمی‌گیرد. شکی نیست که این مسایل از حیث میزان آسیب‌زایی و مخاطره‌آمیزی در مراتب و درجه‌های متفاوتی قرار می‌گیرند و برخی از آن‌ها را باید به لحاظ پیامدهای نامطلوب و به نسیب پایدارشان جدی گرفت.

اهمیت مقوله‌ی مسایل اجتماعی سبب شده است که به رغم پیچیدگی و مشکلاتی که فراروی تحقیق قرار دارد، ذهن صاحب‌نظران به طور فزاینده به آن مشغول شود. در این زمینه تدوین کتاب‌ها، مجله‌ها، مقاله‌های متعدد و نیز پژوهش‌های گوناگون در مورد ابعاد مسایل اجتماعی شاهدهی بر این مدعا است و این موضوع حاکی از یک وفاق و آمادگی عمومی برای مهار آسیب‌ها و جرایم اجتماعی است و از همین روست که مسئولان و دست‌اندرکاران جوامع را به چاره‌جویی و اقدام عملی در جهت رفع یا پیشگیری از آنها وا می‌دارد. هدف از طرح مسایل اجتماعی - تیپولوژی و توصیف آسیب‌ها و مسایل اجتماعی در شهر سنندج می‌باشد. زیرا به اعتقاد ما در گام نخست توصیف و شناخت و درک صحیح از میزان شیوع آسیب‌ها و مناطق بحران‌خیز و جرم‌زا راه را برای مقابله با آن هموارتر می‌سازد. امید است که این پژوهش بتواند مقدمه‌ای برای پژوهش‌ها و برنامه‌ریزی‌های آتی باشد.

طرح و بیان مساله

مروری بر تاریخ جوامع بشری نشان می‌دهد که انسان‌ها همواره با انواع انحراف‌ها و آسیب‌های اجتماعی دست به گریبان بوده‌اند. صنعتی شدن جامعه، و ورود به دنیای مدرن، عامل‌هایی همچون پیچیدگی روابط اجتماعی، گسترش نظام شهرنشینی، تولید انبوه و تغییر دایم ساختارهای اجتماعی و نیز ظهور و گسترش پدیده‌های فن‌آوری شده مانند رسانه‌های جمعی، تحول شیوه‌ی تولید و حمل و نقل عملاً موجب بروز و ظهور مشکلات و مسایل متعددی شده است که از آن تحت عنوان آسیب اجتماعی یاد می‌شود.

بنابراین آسیب‌ها و نابهنجاری‌های اجتماعی محصول گریزناپذیر زندگی جمعی بوده و گسترش آن محصول، گسترش شهرنشینی است و در تمامی دوره‌های تاریخ بشری وجود داشته است، اما، هنگامی که اندازه‌ی طبیعی آن در هم شکسته شود و بی‌رویه و بدون ضابطه گسترش پیدا کند، زندگی و اجتماع بشری را دستخوش پیامدهایی می‌کند که، امکان زندگی سالم و کم‌دغدغه را از بین می‌برد.

در چند دهه‌ی اخیر، اکثر کشورهای جهان با رشد و گسترش آسیب‌های اجتماعی مواجه شده‌اند. در ایران نیز آمارهای رسمی نشان می‌دهد که، تنوع و فراوانی آسیب‌های اجتماعی رو

به‌فزونی است و میانگین سنی آسیب‌دیدگان اجتماعی از اواخر دهه‌ی سوم به اوایل دهه‌ی سوم و در بعضی موارد به اواخر دهه‌ی دوم یعنی دوران نوجوانی و اوایل دوره‌ی جوانی کاهش یافته است. شدت و وسعت این آسیب‌ها و تبدیل آن به یک مساله و معضل اجتماعی زنگ خطری است که باید آن را جدی تلقی کرد.

بدینسان، آسیب‌های اجتماعی یکی از مشکلات و مسایلی است که جامعه‌ی ما با آن روبروست و ارگان‌های متعددی مثل سازمان بهزیستی، موسسه‌های خیریه، مددکاران سازمان‌های مختلف با آن روبرو و درصدد رفع آن‌ها هستند. در همین زمینه بخش تحقیقات مرکز مداخله در بحران‌های اجتماعی سنندج گام نخست درصدد شناسایی مناطق آسیب‌زای شهر سنندج است، تا با شناخت بهتر نسبت به مسایل و آسیب‌های اجتماعی در این شهر بتواند راهگشایی جهت شیوه‌های مناسب برخورد با این معضلات باشد. لذا این پژوهش در پی آن است که از مناطق آسیب‌زای شهر سنندج و میزان پراکندگی انحراف‌های اجتماعی آن اطلاع حاصل کند.

نتیجه‌گیری

رشد و توسعه جوامع که به تغییرها و تحولات اجتماعی منجر شده است، با خود مسایل و مشکلات اجتماعی متعددی را به همراه آورده است. به بیان دیگر، به دلیل حرکت سریع جامعه به سمت تکامل و گسترش شگرف صنعت و نوآوری ساختار اجتماعی دستخوش تحول شده و شکاف‌های عمیقی را بین وضع موجود و آرمان مورد انتظار جامعه پدید آورده است. با وقوف به این امر و این که از تاثیر جریان عام تحولات و دگرگونی‌های اجتماعی در مورد رشد آسیب‌های اجتماعی صرف‌نظر نمی‌کنیم و به توصیف و تحلیل نتایج به دست‌آمده در این تحقیق که مسلماً بردی محدودتری دارد، اکتفا کنیم در یک جمع‌بندی کلی می‌توان به پاره‌ای از نتایج آن اشاره کرد:

۱. هدف اصلی این تحقیق ترسیم نقشه‌ی آسیب‌های اجتماعی شهر سنندج است. برای اجرای این کار مناطق شهر را به‌سیزده منطقه تقسیم و هر منطقه شامل چندین محله می‌باشد. تقسیم‌بندی محلات کاملاً قراردادی است و برای سهولت در مشخص نمودن و تحلیل آماری مناطق و محلات آسیب‌زا و جرم‌خیز بوده است. چندین مشخصه در این دسته‌بندی لحاظ شده است: نخست - مجاورت مکانی محلات، دوم - پایگاه اقتصادی - اجتماعی همسان ساکنان محلات. بر این اساس همان گونه که ملاحظه می‌شود این تقسیم‌بندی کاملاً با تقسیم‌بندی‌های موجود متفاوت می‌باشد. در این پژوهش مناطق و محلات آسیب‌زا و جرم‌خیز به تفکیک آسیب و جرم مشخص شده‌اند.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد منطقه دو آسیب‌زاترین و جرم‌خیزترین مناطق شهر سنندج است (۲/۲ درصد) که محلات فیض‌آباد، کارآموزی، تفتقان، ۱۷ شه‌ریور و شهدا را شامل می‌شود. میان محلات مزبور از لحاظ آسیب و جرم تفاوت زیادی وجود دارد و آسیب‌ها و جرایم آن از پراکنش شدیدی برخوردار می‌باشد در نتیجه آسیب‌های آن دارای پراکندگی وسیعی است. در عین حال جرم‌خیزترین محله شهر سنندج نیز در این منطقه قرار دارد. محله ۱۷ شه‌ریور (۴۸/۲ درصد) آسیب‌های این منطقه را دارا می‌باشد پس از آن محله‌ی شهدا جرم‌خیزترین محله‌ها است (۲۸ درصد). روی هم رفته این دو محله ۷۶/۲ درصد آسیب‌ها و جرایم منطقه دو، و ۱۶/۸ درصد کل آسیب‌ها و جرایم شهر سنندج را به خود اختصاص داده‌اند.

منطقه‌ی یک بعد از منطقه‌ی دو نسبت به دیگر مناطق آسیب‌زا و جرم‌خیزتر می‌باشد (۱۶/۸ درصد) محلات عباس‌آباد بالا و پایین، فرجه، کانی‌کوزله، گلشن و شهرک مولوی منطقه‌ی یک را تشکیل می‌دهند. میان این محلات نیز به لحاظ جرایم تفاوت وجود دارد.

منطقه‌ی سه شامل محلاتی هستند که در قلب شهر واقع شده‌اند و مرکزیت دارند این محلات شامل چهارباغ، خیابان‌اکباتان، میدان انقلاب، خیابان انقلاب (سیروس)، پیرمحمد و خیابان امام (استانداری) است. ۱۲/۳ درصد جرایم شهر به این منطقه تعلق دارد. از بین محلات این منطقه خیابان انقلاب با ۲۸ درصد بیشترین میزان آسیب و جرم را دارا می‌باشد. بعد از آن چهارباغ با ۲۵/۳ درصد قرار دارد.

منطقه‌ی نه شامل دو محله‌ی شریف‌آباد و غفور است. ساکنان این دو محله، اغلب روستاییانی هستند که بعد از موج مهاجرت روستاییان به شهر در این محلات سکنا گزیده‌اند که در آن زمان در حاشیه‌ی شهر قرار گرفته بود ولی امروزه به دلیل ساخت و سازهای شهری در میان محلات بالا قرار دارند و در عین حال ویژگی‌های روستایی خود را غالباً حفظ کرده‌اند. این محلات ۶/۶ درصد آسیب‌ها و جرایم شهر را به خود اختصاص داده‌اند. که در این میان میزان جرایم شریف‌آباد (۶۷/۴) به مراتب بیشتر از غفور (۳۲/۶) می‌باشد.

مناطق شش، هشت و ده در مقایسه با سایر مناطق از کمترین میزان آسیب و جرایم برخوردار می‌باشند که به ترتیب ۳/۴ درصد، ۳/۷ درصد و ۰/۰۴ درصد است. منطقه‌ی شش جزو مناطق پایین شهر به حساب می‌آید و محلات میدان نبوت، بلوار جانبازان، تپه حنیفه، شهرک اندیشه، دگران و بنیاد مسکن می‌باشد. از بین محلات آن، میدان نبوت و دگران هر کدام با ۳۰/۵ درصد در مجموع ۶۱ درصد آسیب و جرایم منطقه‌ی شش را تشکیل می‌دهند. مناطق هشت و ده جزو مناطق بالای شهر محسوب

می‌شوند و محله‌های زیادی را در برمی‌گیرند. منطقه‌ی هشت شامل حسن‌آباد، خیابان آپیدر، شبلی، مبارک‌آباد و تکیه و چمن است. شهرک سعدی، شهرک کشاورز، خیابان پاسداران، ادب، جام جم و شالمان نیز محله‌های منطقه‌ی ده را تشکیل می‌دهند.

این دو منطقه ۷/۷ درصد جرایم کل مناطق و نیز ۷/۷ درصد کل آسیب‌ها و جرایم شهر سنندج را دارا می‌باشند. منطقه‌ی شش، هشت و ده جزو کم جرم‌خیزترین و آسیب‌پذیرترین مناطق شهر سنندج می‌باشند.

در این پژوهش منطقه‌ی دوازده شامل سه روستای گریزه، دوشان و قار است که اکنون جزو محدوده‌ی شهری به حساب می‌آیند و درصد ناچیزی (۰/۹ درصد) از جرایم را شامل می‌شوند، که امری طبیعی است در نتیجه آن را مستثنی کرده‌ایم. علاوه بر این، منطقه‌ی سیزده نیز شامل افرادی است که فاقد جا و مکان‌اند و در مکان‌های عمومی زندگی می‌کنند و ۶/۵ درصد آسیب‌ها و جرایم را نسبت به دوازده منطقه‌ی دیگر دارا می‌باشند. آسیب‌هایی مانند کودکان خیابانی، فرار از خانه و برخی معاندان از آن جمله‌اند.

۲. سؤال دیگری که در این تحقیق به دنبال آن بودیم میزان پراکندگی آسیب‌هاست. در عین آگاهی از میزان و شدت آسیب و جرم در تلاش بودیم که، از میزان آسیب‌ها و تنوع آن‌ها در شهر سنندج آگاه شویم. دامنه‌ی پراکنش آسیب‌های اجتماعی گسترده بوده و طیف وسیعی از آسیب‌ها و جرایم را در برمی‌گیرد. از بین آسیب‌ها و جرایم مذکور سرقت، طلاق، کتک‌کاری و نزاع، اعتیاد و چک بی‌محل بالاترین رقم (نسبت) آسیب‌ها و جرایم را تشکیل می‌دهند. که به ترتیب ۱۴/۵ درصد، ۱۰/۹ درصد، ۱۰/۲ درصد، ۹/۷ درصد و ۸/۹ درصد می‌باشند. ایجاد مزاحمت، قاچاق مواد مخدر، رابطه‌ی نامشروع، مشروب خواری نیز از اهمیت زیادتری نسبت به سایر آسیب‌ها و جرایم برخوردار هستند.

در این تحقیق قتل نیز ۱/۸ درصد جرایم را در برمی‌گیرد. به‌طور کلی سرقت با ۱۴/۵ درصد شایع‌ترین جرم در جامعه مورد پژوهش می‌باشد. سایر آسیب‌ها و جرایم از نسبت همسانی برخوردار بوده، هر چند که برخی از تفاوت‌ها را در بین آن‌ها می‌توان مشاهده کرد.

۳. در میان کسانی که به لحاظ اجتماعی و حقوقی مجرم و آسیب‌دیده شناخته می‌شوند، اعم از کسانی که دست به مفاسد اجتماعی زده‌اند یا در معرض آسیب بوده‌اند، افراد جوان‌تر، با تحصیلات زیر دیپلم، متاهل‌ها، مردها و کسانی که دارای منشای شهری و نیز دارای مشاغل آزاد بوده‌اند، بیشتر از سایرین مرتکب بزه‌کاری و آسیب شده‌اند.

۴. بررسی مناطق آسیب‌زا به لحاظ ساخت جمعیتی، فرهنگی

و مورفولوژیکی نشان می‌دهد که توزیع جمعیت شهر بیشتر در مناطق پایین شهر متمرکز بوده و هرم سنی جمعیت جوان می‌باشد.

مطابق سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۷۵، ۳۹/۷۲ درصد در گروه سنی کمتر از ۱۵ ساله ۵۶/۴۲ درصد در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله و ۶۴/۱۵ درصد در گروه سنی ۲۵ تا ۳۴ ساله و ۳/۸۷ درصد در گروه سنی ۳۵ تا ۴۴ ساله و ۵۶/۳ درصد در گروه سنی ۴۵ تا ۵۴ ساله و ۱۰-۳۰ ساله قرار دارند، که بیشتر از نیمی از بزهکاران جامعه‌ی نمونه را در برمی‌گیرد و در عین حال بیانگر جوانی جمعیت جامعه‌ی مورد پژوهش نیز می‌باشد.

شهر سنندج از لحاظ ریخت‌شناسی شهری چندپاره و نامنجم می‌باشد. محله‌های قدیمی و سنتی شهر در هم ریخته از کوچه‌های پیچ در پیچ و خانه‌های حیاطدار است که در اغلب جاها تا بالای کوه‌ها و تپه‌ها کشیده شده است. در سال‌های اخیر با رشد اقتصادی، افزایش جمعیت و رشد شهرنشینی شاهد تغییراتی در سیمای شهر و الگوهای ساخت و ساز در آن بوده‌ایم.

قسمت‌های شمال شرقی و غربی شهر مناطق حاشیه‌نشین و پایین شهر به حساب می‌آیند و جنوب شهر بیشتر، محل زندگی قشر متوسط و مرفه شهر می‌باشد. در مناطق مرکزی شهر بازار و مکان‌های تجاری قرار دارد، منازل بسیاری از اهالی ثروتمند و اصیل شهر پیش از آن که به حومه‌های جدید نقل مکان کنند در همین محلات قرار داشت.

شهر سنندج تفاوت بین بخش قدیم و جدید را، از بعضی جهات نشان می‌دهد و تضاد و اختلاف میان قسمت‌های شمالی و جنوبی آن وجود دارد.

افرادی که از سوی جامعه خلاف کار شناخته می‌شوند بیشتر در محله‌های شمالی تجمع می‌کنند و پاتوق خود را در چنین محلاتی قرار می‌دهند، اگر چه ضرورتاً ممکن است از اهالی این محله‌ها نباشند، اما، آن محله‌ها را بستر مناسبی برای اجرای خلاف‌کاری می‌دانند.

شهر از نظر نژادی و مذهبی و فرهنگی به نسبه متجانس بوده و اکثریت آن را کرد و سنی مذهب تشکیل می‌دهد. در مقابل جمعیت اندکی را از سایر قومیت‌های دیگر در خود جای داده است، اغلب در ادارات دولتی و اجرایی به فعالیت مشغول هستند. هر چند باید اذعان کرد که در میان جمعیت کردنشین تفاوت‌های جزئی فرهنگی مشاهده می‌شود، اما، در مجموع میان افراد شهر سنندج از لحاظ فرهنگی تفاوت چندانی وجود ندارد.

۵- هر چند در این پژوهش هدف اصلی تیپولوژی و توصیف آسیب‌ها و جرایم اجتماعی است، اما رابطه‌ی آن‌ها نیز با برخی

متغیرها همچون سن، جنس، تحصیلات، شغل، سابقه‌ی ارتکاب جرم و مناطق نیز مورد سنجش قرار گرفته است و رابطه‌ی معناداری میان آن‌ها به چشم می‌خورد.

برغم آن که میان زنان و مردان از نظر تعداد تفاوت چندانی وجود ندارد، ولی ۸۵/۴ درصد مجرمان و آسیب‌دیدگان را مردان و ۱۴/۶ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. آسیب‌ها و جرایم مربوط به اعتیاد، سرقت، کتک‌کاری و نزاع و چک بی‌محل در میان مردان بیشتر است در مقایسه با جرایم مردان، رابطه‌ی نامشروع، فرار از منزل و طلاق در بین زنان از گستردگی بیشتری برخوردار است.

مقایسه‌ی آسیب‌ها و جرایم سنین زیر ۳۰ سال با هم‌همسانی نزدیکی دارند و در آن نسبت سرقت و کتک‌کاری بالاتر بوده و در عین حال جرایم بالای ۳۰ سال بیشتر چک بی‌محل و اعتیاد و طلاق می‌باشد.

میزان آسیب‌ها و جرایم مجردها و متاهل‌ها از توزیع متفاوتی برخوردار می‌باشد. متاهل‌ها ۵/۱ درصد بیشتر از مجردها مرتکب آسیب و جرم شده‌اند (۴۴/۷ درصد در مقابل ۳۹/۶ درصد). در عین حال سرقت در بین مجردها بالاتر بوده و اعتیاد و چک بی‌محل در میان متاهل‌ها از نسبت بیشتری برخوردار می‌باشد.

بررسی سابقه‌ی تحصیلاتی آسیب‌دیدگان و بزهکاران نشان می‌دهد که اکثریت مجرمان و آسیب‌دیدگان زیر دیپلم و ۹/۵ درصد) اغلب آنان ابتدایی و راهنمایی بوده‌اند و در عین حال بیشتر افراد مجرم و آسیب‌دیده دارای مشاغل آزاد بوده‌اند.

درباره‌ی عوامل مربوط به درآمد و پایگاه اجتماعی و رابطه‌ی آن با بزهکاری و آسیب، به نظر می‌رسد که در محیط‌های شهری صرف جوان بودن صرف‌نظر از زندگی سطح متوسط و یا پایین، افراد را به سمت آسیب و جرایم سوق می‌دهد، اما، می‌توان گفت که اولاً نوع جرایم در افراد با درآمد پایین (زیر ۹۰ هزار تومان) و بالا (بیشتر از ۹۰ هزار تومان) تا حدی متفاوت است. افراد دارای درآمد پایین بیشتر مرتکب اعتیاد، سرقت و صدور چک بی‌محل شده‌اند.

بین مناطق و محلات از لحاظ بروز آسیب تفاوت وجود دارد به‌طوری که در محلات حاشیه و پایین شهر سرقت، اعتیاد و طلاق بیشتر بوده در حالی که در مناطق مرفه‌نشین و بالای شهر آسیب‌ها و جرایم مذکور در پایین‌ترین حد ممکن بوده و در برخی محلات سرقت دیده نمی‌شود (منطقه هشت) ولی در عوض ایجاد مزاحمت و تا حدودی طلاق بیشتر بوده است. وجه مشترک تمامی مناطق شهر سنندج رواج پدیده‌ی خشونت و به عبارتی دعوا و کتک‌کاری است و این امر بدون استثنا در تمام مناطق به‌وفور دیده می‌شود.